

พลิกฟื้นคุณค่า ทรัพยากรบ้านเกิด

โครงการพาน้องเรียนรู้การใช้ประโยชน์
จากทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อขยายผลสู่
คนในชุมชนบ้านมั่นคง

ผลจากการทำโครงการพาน้องเรียนรู้อายุ 10-12 ปี และปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิดในปีที่ผ่านมาของน้องๆ เยาวชน ตำบลแพรกหนามแดง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ทำให้ทีมเกิดทักษะการทำงานอย่างเป็นระบบ ผลจากการเรียนรู้ครั้งนั้นทำให้น้องๆ และทีมงานเห็นความแตกต่างหลากหลายของทรัพยากรในพื้นที่ ทั้งวิถีชีวิตของคนฝั่งน้ำจืดและฝั่งน้ำเค็ม จนเกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ระหว่างเด็กเยาวชนและคนในสหกรณ์เคหสถานเจริญมั่งมีมั่นคง จำกัด (โครงการบ้านมั่นคง) ดังนั้นเพื่อต่อยอดความรู้เรื่องทรัพยากรพื้นที่ให้เข้มข้นยิ่งขึ้น จึงเกิดเป็นโครงการพาน้องศึกษาและเรียนรู้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นสู่การขยายผลกับคนในชุมชนสหกรณ์เคหสถานเจริญมั่งมีมั่นคง จำกัด (โครงการบ้านมั่นคง) เพื่อศึกษาเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน และขยายผลให้เด็กเยาวชนและผู้ปกครองตระหนักและเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชน

การถ่ายภาพ

ถนนพหลโยธิน 2

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

เห็นคุณค่าและความหมายของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เกิดทักษะการทำงานร่วมกับกลุ่มคนหลากหลายวัย มีภาวะผู้นำ เข้าใจบทบาทหน้าที่ที่มีต่อส่วนตนและส่วนรวม ช่างสังเกต รู้ศักยภาพของตนเอง มีกระบวนการคิดที่เป็นระบบ รู้จักคิดเชื่อมโยง กล้าคิด กล้าพูด และกล้าลงมือทำ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้ชุมชน

ต่อชุมชน

เกิดกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่ถูกชักชวนมาสานต่อและหนุนเสริมการทำงานของกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนเพื่อให้ชุมชนแพรงหนามแดงเป็นชุมชนเข้มแข็งที่สามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างแท้จริง สายสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนแน่นแฟ้นขึ้น

ขยายผล

เกิดอาชีพใหม่และ
ห่วงแทนทรัพยากรในชุมชน

ทีมงานนำความรู้จากการเข้าไปทำความเข้าใจชุมชนในปีแรกมาใช้สร้างสรรคผลงานให้เป็นรูปธรรมในปีที่ 2 สิ่งที่ได้ “รู้จัก” แรกหน้าออกมาเป็นการ “รู้จัก” คือรู้ว่า จะขยายผลการทำโครงการได้อย่างไร...ปีนี้ทดลองนำส่วนประกอบของต้นจากมาสกัดสีย้อมผ้า การทำแผนที่ GPS ของดีแพรทนามแดง ก็เป็นการขยายวงไปทำความเข้าใจทรัพยากรในขอบเขตที่กว้างขึ้น เพื่อให้รู้ว่าในชุมชนยังมีของดีอะไรอีกบ้าง แล้วเชื่อมโยงสิ่งที่รู้อยู่ก่อนแล้วไปพัฒนาเป็นสิ่งใหม่ได้ พอเราดูจากภาพกลุ่มเด็กและเยาวชนที่สนใจไปเรียนรู้ด้วยกัน นำสิ่งที่รู้มาสร้างสรรคผลงานต่อยอดออกไปเป็นการเรียนรู้ที่ไม่รู้จบ

ผลจากการทำโครงการพาน้องเรียนรู้ชุมชนและปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด โดยกลุ่มเยาวชน P.N.D. ที่อาศัยอยู่ในสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง ตำบลแพรทนามแดง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อปีที่ผ่านมานำพาให้ทีมงานได้มีโอกาสทำความเข้าใจแผ่นดินถิ่นเกิดของตน ผ่านการลงพื้นที่สำรวจชุมชนและเรียนรู้วิถีชีวิตที่แตกต่างกันของผู้คนทั้งฝั่งน้ำจืดและน้ำเค็ม เป็นการเปิดโลกกว้างจากพื้นที่เล็กๆ รอบบ้านตัวเอง จนรู้ซึ่งถึงประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น และภูมิปัญญาของคนในชุมชนแพรทนามแดง

ปีนี้ทีมงานที่ประกอบด้วย แอล-วีรวรรณ ดวงแข อ้อม-อัชชา ดีไสว นิก-ธเนศ สร้อยทอง พลู้ค-พัทธ์ศังกร ปั้นทองคำ และ เบล-สหธน ไม้คำหอม เห็นเป็นโอกาสดีที่จะได้ต่อยอดงานที่สร้างไว้ในปีที่แล้วให้เข้มข้นยิ่งขึ้น ด้วยเห็นว่ายังมีเรื่องราวที่ทรงคุณค่าของชุมชนอีกมากที่พวกเขา还不知道...

“ปีที่แล้วเราศึกษาทุกเรื่องทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต และอาชีพ เพราะเราไม่รู้
อะไรเลย แต่ข้อมูลที่ได้ก็ยังไม่ครบถ้วน ปีนี้เลยมุ่งเป้าไปที่เรื่องทรัพยากรอย่างเดียว แต่เน้น
ไปที่การเพิ่มมูลค่าทรัพยากรในท้องถิ่นแทน” แอล เอ่ยถึงแนวคิดการทำโครงการ พร้อมให้
เหตุผลที่เลือกทำเรื่องทรัพยากรเพราะแพรทนามแดงมี 6 หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านล้วน
มีฐานทรัพยากรต่างกัน ถ้าคนส่วนใหญ่ในชุมชนรู้จักทรัพยากรหรือต้นทุนที่มีอยู่ใน
ชุมชนของตัวเองมากพอ คนในชุมชนก็จะคิดต่อยอดได้ว่าเขาสามารถใช้ประโยชน์จาก
ทรัพยากรในชุมชนได้อย่างไรให้คุ้มค่ามากที่สุด แต่เราต้องทำให้เขาเห็นเป็นตัวอย่าง
ก่อนว่า ทำได้จริง ๆ จึงเป็นที่มาของการทำโครงการพาน้องเรียนรู้การใช้ประโยชน์จาก
ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อขยายผลสู่คนในชุมชนบ้านมั่นคง ที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างสรรค์
ผลิตภัณฑ์ที่จะช่วยเผยแพร่ของดีชุมชนแพรทนามแดงให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง
มากขึ้น

เพราะรู้ซึ่งถึงคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนมาก่อน ทีมงานจึงเชื่อมั่นว่า ถ้าคนในชุมชน
เห็นถึงประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมของทรัพยากรที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละหมู่บ้าน พวกเขา
จะเห็นถึงคุณค่าและรู้สึกภาคภูมิใจในของดีที่มีอยู่ในบ้านตัวเอง

“เพราะรู้ซึ่งถึงคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนมาก่อน ทีมงานจึงเชื่อมั่นว่า
ถ้าคนในชุมชนเห็นถึงประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมของทรัพยากรที่เป็นเอกลักษณ์
ของแต่ละหมู่บ้าน พวกเขาจะเห็นถึงคุณค่าและรู้สึกภาคภูมิใจในของดีที่มีอยู่
ในบ้านตัวเอง”

พลิกฟื้นคุณค่าทรัพยากรบ้านเรา

เมื่อรู้ว่าต้องสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ขึ้นมาให้เป็นรูปธรรม แต่ยังไม่รู้ว่าจะทำอะไร
ทีมงานจึงต้องหาความรู้เพิ่มเติมให้ตัวเอง พวกเขาเลือกโรงเรียนคลองสมบุญธรรมเป็น
เป้าหมายในการเข้าไปศึกษาหาความรู้ มีนิสิตกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนดังกล่าวเป็นตัวเชื่อม
โซ่ที่ดีที่นึกอยู่ในโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาที่มีเจตย์ว่า นักเรียนต้องค้นหาทรัพยากรใน
ชุมชนของตัวเองมาเป็นโจทย์โครงการ เพื่อทดลองและเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัว แล้วเผยแพร่
ผลลัพธ์ที่ได้นั้นกลับคืนสู่ชุมชน จึงเป็น “จุดเชื่อมต่อ” ให้การทำโครงการของทีมงานมีความ
เป็นไปได้อย่างมากขึ้น

ผลวิเคราะห์โครงการที่โรงเรียนทำอยู่เมื่อเทียบกับทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น
ทีมงานสนใจเรื่องการย้อมผ้าจากเศษวัสดุเหลือใช้ทางธรรมชาติกับการทำน้ำยาล้างจานเป็นพิเศษ เพราะเห็นความเชื่อมโยงกันในกระบวนการทำผลิตภัณฑ์ทั้ง 2 ชนิด
เพราะข้อมูลที่ค้นพบคือ น้ำย้อมสีจากเศษวัสดุเหลือใช้ทางธรรมชาติ เช่น โกงกาง จาก และ
ตะบูน มีสารแทนนินซึ่งเป็นสารขจัดคราบตามธรรมชาติเป็นส่วนผสมอยู่ สารแทนนิน
สามารถนำมาใช้เป็นส่วนผสมแทนสารเคมีขจัดคราบในน้ำยาล้างจานได้ ทีมงานจึงลงมติว่า

จะทำการทดลองย้อมสีด้วยสีจากวัสดุธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น แล้วนำน้ำที่เหลือจากการย้อมมาผสมทำน้ำยาล้างจาน

แต่ก่อนจะถึงขั้นตอนถ่ายถอดความรู้สู่ชุมชน แกนนำเยาวชนทั้งหมดทดลองย้อมสีเสื้อและผลิตน้ำยาล้างจานจนเกิดความชำนาญด้วยตัวเองก่อน ด้วยความที่ทุกคนในกลุ่มไม่เคยย้อมสีผ้ามาก่อน ทีมงานจึงนำรายงานโครงการจากโรงเรียนมาศึกษา และหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเพิ่ม แล้วนำมาพลิกแพลงใช้กับพืชในท้องถิ่น เช่น โกงกาง จาก ตะบูน ใบหูกวาง เป็นต้น

“ตอนแรกทดลองใช้ใบหูกวางสดแต่ไม่ติดสี เลยเปลี่ยนมาเป็นใบหูกวางแห้งทดลองทำจนได้ผ้าสีเขียวอมเหลือง ส่วนต้นจากในโครงการของโรงเรียนจะใช้ทั้งต้น พวกเราเห็นเปลือกลูกจากหล่นอยู่เกลื่อน เลยนำมาทดลองย้อมจนได้ผ้าสีน้ำตาล” แอล กล่าว

ในส่วนของการย้อมสีเสื้อ ทีมงานตั้งใจทดลองทำเพื่อให้เด็กและเยาวชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้วสวมใส่เป็นตัวอย่างก่อน ส่วนน้ำยาล้างจานจะทำสำหรับแจกจ่ายไว้ใช้ในครัวเรือนสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง 66 หลังคาเรือน โดยวางแผนว่าหลังจากจัดกิจกรรมให้เด็กได้เข้ามาเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นแล้ว ทีมงานจะขยายผลถ่ายทอดให้ผู้ใหญ่ในชุมชนต่อไป

“แม้จะมีปัญหาเรื่องเวลามาถ่วงดุลการทำงาน แต่ก็ไม่ทำให้ทีมงานย่อท้อ พวกเขาใช้ทุกโอกาสที่มีเวลาว่างลงพื้นที่เรียนรู้ชุมชนของตน จนเกิดความรู้สึกรักและห่วงแหนสิ่งดีๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ... ถ้าคนในชุมชนเห็นคุณค่าองทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นคนดั้งเดิมหรือคนที่ย้ายมาอยู่ใหม่เพื่อกำมาหากิน ต่อให้น่าทรัพยากรมากำประโยชน์ แต่เราจะใช้ด้วยความรัก”

ผลลัพธ์ที่ออกมาระหว่างทาง

นอกจากผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้แล้ว เพื่อให้รู้สึกถึงคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่นอย่างแท้จริง จึงจัดทำแผนที่ GPS ระบุพิกัดของดีแพรทนามแดงทั้ง 6 หมู่บ้าน¹ ว่าแต่ละหมู่บ้านมีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นจุดเด่นหรือมีผลิตภัณฑ์ชุมชนอะไรบ้าง โดยมีฟลิกที่ขอบเทคโนโลยีนำความรู้ด้านนี้มาใช้ต่อยอดการทำโครงการ

ฟลิก บอกว่า ข้อมูลที่ได้แสดงขอบเขตตำบลและภาพรวมคร่าว ๆ ว่าแต่ละหมู่บ้านมีทรัพยากรสำคัญอะไร แต่ก็ยังไม่สมบูรณ์ เพราะตั้งใจลงไปสำรวจทรัพยากรในแต่ละหมู่บ้านอย่างจริงจังอีกครั้ง

¹ *แผนที่ GPS ตำบลแพรทนามแดง หมู่ 1 มะพร้าว, หมู่ 2 มะพร้าวและข้าว, หมู่ 3 ข้าว หมู่ 4 เป็นพื้นที่ครอบคลุมทั้งฝั่งน้ำจืดและน้ำเค็ม ประกอบด้วย สวนผัก และการทำประมงเลี้ยงปลาและกุ้ง ส่วนหมู่ 5 และ หมู่ 6 เป็นฝั่งน้ำเค็มทำประมงเลี้ยงปลาและกุ้งเป็นหลัก

ผลจากการออกไปจับขอบเขตเพื่อทำแผนที่ GPS ตำบลแพรวพนาแดงครั้งนั้น ทีมงานได้พบดงมะพร้าว ทั้งร้างจำนวนมากในพื้นที่หมู่ 1 และหมู่ 2 พวกเขาจึงคิด นำทางมะพร้าวมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ **งานจักสานจากทางมะพร้าว** เป็นไอเดียใหม่ที่ผุดขึ้นระหว่างทาง โดยมี **ขนิษฐา สุขกระจ่าง** แม่ของอ้อมเป็นวิทยากรหลัก รับหน้าที่สอนทักษะการจักสานให้คนในชุมชน

นอกจากการสานเป็นรูปทรงทั่วไป เช่น ตะกร้าถือ พกพาแล้ว แอลและทีมงานยังคิดดัดแปลงงานจักสาน เป็นรูปทรงอื่นๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ เช่น ที่ใส่แก้วกาแฟและที่ใส่ขวดแก้ว เป็นต้น ทั้งนี้ ทีมงานได้นำผลิตภัณฑ์ไปวางขายในร้านข้าวใหม่ปลามัน ซึ่งเป็นร้านอาหารของผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนที่ให้การ สนับสนุนกิจกรรมของเด็กและเยาวชนมาโดยตลอด

เห็นอย่างนี้เชื่อว่าการทำงานจะราบรื่น แม้ทีมงานจะ อาศัยอยู่ในชุมชนสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงด้วยกัน แต่ด้วยวัยที่ต่างกัน บางคนเรียนต่างชั้น บางคนทำงาน แล้ว เวลาว่างของทีมจึงหาได้ยากยิ่ง ด้วยแต่ละคนต่าง มีภาระหน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งภาระที่ว่าไม่ใช่แค่การเรียน เท่านั้น แต่ยังมีกิจกรรมเพื่อสังคม ชุมชน ที่ทีมงาน

แต่ละคนอาสาเข้าไปทำอีกด้วย เช่น นิกที่ดำรงตำแหน่ง ประธานนักเรียนที่ต้องรับผิดชอบงานหลายอย่างใน โรงเรียน ขณะที่แอลก็ต้องรับผิดชอบงานหลายตำแหน่ง ในชุมชน ส่วนอ้อมที่ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยก็มีภาระ ด้านการเรียนและการทำกิจกรรมร่วมกับมหาวิทยาลัย อยู่ไม่น้อย การทำโครงการจึงเดินไปได้ช้า

“เราใช้วิธีเอาตารางงานแต่ละคนมาทางดูว่าวันไหนว่างตรงกัน แล้วก็นัดกันทำกิจกรรมเลย ถ้าไม่ทำแบบนี้ คงไม่สามารถทำโครงการได้ตามแผนที่วางไว้” นิก กล่าวถึงวิธีการแก้ปัญหา

อย่างไรก็ตามแม้จะมีปัญหาเรื่องเวลามาถ่วงดุลการทำงาน แต่ก็ไม่ทำให้ทีมงานย่อท้อ พวกเขาใช้ทุกโอกาสที่มี เวลาว่างลงพื้นที่เรียนรู้ชุมชนของตน จนเกิดความรู้สึกรัก และหวงแหนสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ดังคำกล่าวที่แอล บอกไว้ว่า *“ถ้าคนในชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นคนดั้งเดิมหรือคนที่ย้ายมาอยู่ใหม่เพื่อทำ มาหากิน ต่อให้นำทรัพยากรมาทำประโยชน์ แต่เขาจะใช้ด้วยความรัก ด้วยการปลูกใหม่ขึ้นมาทดแทน เพื่อช่วยรักษาไม่ให้หมดไป มันจะไม่มีทางหมดลงมี แต่จะเพิ่มขึ้น เพราะทุกคนรู้และร่วมมือกัน”*

“การได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการฯ เปลี่ยนการใช้ชีวิตของเธอไปอย่างสิ้นเชิง จากคนที่ไม่คิดอะไร กลายเป็นคนชอบคิด คิดเยอะ และคิดมากขึ้น แม้จะตอบไม่ได้ว่าความเปลี่ยนแปลงนี้เป็นข้อดีหรือข้อเสีย แต่เธอบอกว่าการคิดมาก คิดเยอะทำให้เธอได้ทดลองทำ เพื่อค้นหาคำตอบ และสร้างสรรค์ผลงานที่แตกต่างจากอดีตอย่างสิ้นเชิง”

“กล้าใหม่” สร้างสรรค์ชุมชน

ผลของการทำโครงการนอกจากจะสร้างความรัก ความห่วงใยในทรัพยากรของแผ่นดินถิ่นเกิดแล้ว ยังสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในตัวทีมงานไม่น้อย

แอล บอกว่า การได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก เปลี่ยนการใช้ชีวิตของเธอไปอย่างสิ้นเชิง **จากคนที่ไม่คิดอะไร กลายเป็นคนชอบคิด คิดเยอะ และคิดมากขึ้น** แม้จะตอบไม่ได้ว่าความเปลี่ยนแปลงนี้เป็นข้อดีหรือข้อเสีย แต่เธอบอกว่า การคิดมาก คิดเยอะทำให้เธอได้ทดลองทำ เพื่อค้นหาคำตอบ และสร้างสรรค์ผลงานที่แตกต่างจากอดีตอย่างสิ้นเชิง

เมื่อถามว่า การทำงานในโครงการวิจัยของผู้ใหญ่กับการทำโครงการของตนเองแตกต่างกันอย่างไร แอลบอกว่า ใช้ทักษะแตกต่างกัน งานวิจัยผู้ใหญ่เน้นเราตาม ส่วนงานโครงการเราต้องคิดและลงมือทำด้วยตนเอง ผู้ใหญ่จะคอยดูให้คำปรึกษาอยู่ห่าง ๆ แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ ต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่และเข้าใจ **เนื้องานที่รับผิดชอบ**

แอล บอกอีกว่า ปีแรกที่ทำโครงการรู้สึกว่ายากมาก ทั้งหวาดกลัวและหวาดเกรงว่าจะทำไม่ได้ จำได้ว่าตอนที่ ต้องโทรติดต่อประสานงานกับผู้รู้ให้เข้ามาช่วยเหลือโครงการ ไม่รู้จะอธิบายอย่างไรให้คนอื่นเข้าใจว่าพวกเรา กำลังทำอะไรเพื่อชุมชนแพรทนามแดง แต่การไม่วาง **เฉยต่องานที่ต้องรับผิดชอบในสถานการณ์เฉพาะหน้า**

ความไม่เที่ยงงาน และความช่างสังเกต ทำให้แอลได้พัฒนาทักษะการทำงาน จนมีความกล้ามากขึ้น จนถึงตอนนี้เธอสามารถติดต่อประสานงานกับผู้รู้และคนแปลกหน้า ได้คล่องแคล่วและไม่รู้สึกอึดอัดเหมือนที่ผ่านมา

“วิธีทำงานก็ดูตัวอย่างจาก **น้ำแมว-นิภา บัวจันทร์ ลุงเปี้ยก-สมศักดิ์ ริวทอง** ว่า เวลาเขาคุยติดต่องานหรือเวลาปรึกษาหารือกันในกลุ่มผู้ใหญ่เขาพูดกันยังไง เพราะทำงานกับเขาตลอด มีครั้งหนึ่งที่ต้องทำเอง เพราะไม่มีผู้ใหญ่อยู่เลย ถ้าเราไม่ทำ งานก็ไม่เดินเลยต้องลองทำ พอทำบ่อยครั้งก็มีความกล้ามากขึ้น เทคนิคที่ใช้คือ ตอนโทรประสานงานจะถามเขาก่อนว่า ว่างไหม ถ้าเขาว่างเราค่อยอธิบายต่อไปว่าอยากขอความช่วยเหลือเขาเรื่องอะไร แล้วเขาสะดวกมาหรือไม่”

แม้แรงผลักดันนี้ให้ต้องทำโครงการในช่วงแรกเกิดขึ้นเพราะโดนบังคับ แต่การเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยกับผู้ใหญ่ นอกจากจะส่งต่อกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบแล้วยังส่งผ่านความสนใจใฝ่รู้และจิตวิญญาณของการเป็นนักค้นหา นักทดลอง และนักเรียนรู้ให้แอลอย่างเต็มที่

“บอกไม่ได้เหมือนกันว่าความรู้สึกอยากคิด อยากลองทำสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นได้อย่างไร เห็นผู้ใหญ่ทำมาก่อน ถ้าเราทำเหมือนที่ผู้ใหญ่ทำมา เราก็ได้แค่ทำเหมือน ผลลัพธ์ที่ได้ไม่แตกต่าง เลยอยากคิดเองทำเอง คิดแล้วลองทำ เพื่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะช่วยเสริมงานของผู้ใหญ่ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น”

ส่วน นิก แม้จะเพิ่งเข้าร่วมโครงการในปีนี้ แต่เขาไม่ใช่มือใหม่เสียทีเดียว เพราะเคยร่วมเรียนรู้กับแอลมาตั้งแต่ปีที่แล้ว เมื่อแอลชักชวนให้ร่วมโครงการ แม้จะมาด้วยความเกรงใจแต่อยากพัฒนาศักยภาพของตนเองด้วย ซึ่งก็ไม่ผิดหวังการทำโครงการครั้งนี้ทำให้เขามองเห็นศักยภาพของตนเองชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะภาวะความเป็นผู้นำและความกล้าแสดงออกที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากเมื่อก่อนไม่เคยเข้าไปมีบทบาททำกิจกรรมที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับผู้คนจำนวนมาก ไม่ชอบแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะ แต่ปัจจุบันเขาสามารถผันตัวเองมาเป็นประธานนักเรียน ที่สามารถออกไปพูดคุยประชาสัมพันธ์หน้าเสาธงได้ จากเดิมที่ยืนขาส้นมือสั่นพูดไม่ออก จนวันนี้การพูดหน้าเสาธงกลายเป็นเรื่องง่ายสำหรับนิก

นอกจากการพูดหน้าเสาธงแล้ว การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนอื่นก็ดีขึ้นตามไปด้วย นิก บอกว่า เมื่อก่อนโรงเรียนคลองสมบุญห้องน้ำสกปรกมาก ลิงกลิ่นเหม็นไปทั่ว แม้แต่เขาเองยังไม่ยอมเข้าห้องน้ำโรงเรียนเลย แต่พอเป็นประธานนักเรียนก็ต้องหาทางแก้ไข เพราะโรงเรียนไม่มีภารโรง จึงใช้วิธีแบ่งเวรนักเรียนทุกระดับชั้นให้ช่วยรักษาความสะอาดห้องน้ำและจัดการขยะ จากเดิมที่ไม่ชอบคุยกับใครเวลาอยู่โรงเรียน ตอนนี้ต้องหันมาคุยกับทุกคน เพื่อให้โรงเรียนมีระเบียบเรียบร้อยขึ้น จนตอนนี้ห้องน้ำสะอาดจนเป็นที่พอใจของนักเรียนและได้รับคำชื่นชมจากคุณครู

นิก ย้ำว่า เขานำกระบวนการทำงานในโครงการมาปรับใช้กับการทำงานในฐานะประธานนักเรียนที่ไม่ได้ใช้แค่ **“การออกคำสั่ง”** แต่จะลงไป **“ดูแลและทำงานร่วมกับนักเรียนด้วยตนเอง”**

นิก เล่าย้อนไปถึงช่วงแรกที่เข้าร่วมโครงการว่า เมื่อได้รับโทรศัพท์จากแอลให้ออกจากบ้านมาช่วยทำกิจกรรม ตนรู้สึกรำคาญอยู่พอสมควร เพราะอยากอยู่บ้านเฉย ๆ มากกว่า แต่ “ความเกรงใจ” เป็นเงื่อนไขผลักดันให้ต้องออกมาและความเกรงใจก็ได้เปลี่ยนเป็น “ตั้งใจ” เมื่อได้มาลงมือปฏิบัติจริง

“ถ้าเราสั่งอย่างเดียว แล้วไม่ทำอะไรเลย นั่ง ๆ ก็คงไม่ทำตาม เหมือนช่วงแรกที่ทำโครงการแม่พี่แอลจะสั่งให้เราทำ แต่พี่เขาทำให้เราเห็นด้วย จากเดิมที่เข้าร่วมโครงการด้วยความเกรงใจ ก็กลายเป็นอยากมาทำ เพราะได้ลองทำหลายอย่างที่ไม่เคยทำ เช่น การลงพื้นที่สำรวจชุมชน การพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้ใหญ่ในพื้นที่ การทำกิจกรรมกับเด็ก ที่สำคัญคือยิ่งทำก็ยิ่งรู้จักบ้านของตัวเองมากขึ้น มาคิดเปรียบเทียบกับเมื่อก่อนที่อยู่บ้านเฉย ๆ เห็นชัดเลยว่าที่ผ่านมาตัวเองไม่ได้ทำอะไรเลย นอกจากกิน ดูโทรทัศน์ แล้วก็นอน”

ด้าน เบล แม้จะเป็นเด็กเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ติดตามมาให้กำลังใจรุ่นพี่เวลาทำกิจกรรมต่าง ๆ เอย์ขึ้นอย่างน่าสนใจว่า “อยู่บ้านเฉย ๆ ไม่ได้ทำอะไร แล้วก็ยังไม่มีความรู้ แต่มากับพี่ ๆ ได้ความรู้ เพราะได้มาดูมาเห็นสิ่งพี่ ๆ ทำ”

“ทำงานกับเด็กต้องทำตัวเหมือนเพื่อน เพื่อให้เด็กกล้าเข้ามาพูดคุยขอคำปรึกษา ขณะเดียวกันก็ต้องวางตัวให้เด็กมีความศรัทธายำเกรง ด้วยการยอมรับฟังความคิดเห็น และไม่ตั้งตัวเป็นผู้ตัดสินความคิดของเด็ก”

ผู้หนุนเสริมกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ลุงชอบ-บุญชอบ พ่วงสำราญ ผู้ใหญ่ใจดีอีกท่าน บอกว่า กลุ่มงานจักสานเปิดพื้นที่ให้ผู้ใหญ่ในชุมชนได้ใช้เวลาว่างมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน โดยมีทีมงานเด็กและเยาวชนเป็นกำลังเสริม ในส่วนของผู้ใหญ่จะมีการเรียนรู้ร่วมกันก่อนในทุกขั้นตอน หลังจากนั้นจึงแบ่งหน้าที่ตามความถนัด โดยลุงชอบรับหน้าที่เป็นผู้หาทางมะพร้าวและเหลาทางมะพร้าวเตรียมไว้ เพราะเป็นวัสดุสำคัญในการสาน และเตรียมขึ้นโครงไว้สำหรับการถักในลำดับต่อไป

“ผู้ใหญ่เริ่มทำงานกันมาก่อน เรารู้ถึงความเหนื่อยยากลำบาก หลายครั้งก็ท้อใจเพราะคนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ที่ผ่านมามาขนาดเป็นผู้ใหญ่ทำงานเองหลายคนยังมองว่ามีปัญหาแค่ห้างอิงจะมาทำวิจัยหรือมาทำงานพัฒนาชุมชนอะไรได้ แต่พวกเขาก็พยายามกันมาเป็นสิบปีจนได้ผล”

เมื่อทีมงานเข้ามาขอความช่วยเหลือ ลุงชอบจึงให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เพราะรู้ว่าการทำงานชุมชนนั้นไม่ง่ายและอยากให้เด็กและเยาวชนมีกำลังใจทำโครงการ เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรุ่นหลังได้รู้จักชุมชนตนเอง

“ส่วนใหญ่เด็ก ๆ จะเข้ามาสอบถามข้อมูล เรื่องไหนที่รู้เราก็บอกเขาทันที เช่น ถามว่าพืชชนิดนี้ชื่ออะไร ใช้ทำอะไรประโยชน์อะไรได้บ้าง อยู่ตรงไหน เราก็พาไปดู เขาอยากได้วัตถุดิบอะไรก็หามาให้ เรื่องไหนที่เราไม่รู้ก็พาไปหาผู้รู้ที่อธิบายได้จริง ถ้าเราไม่ช่วยเหลือตรงนี้ สิ่งดีงามในชุมชนจะสูญหายไป”

ด้าน ป้าเกษมสุข ธีรณวัฒน์ ชาวบ้านในชุมชนเกษตรสถานบ้านมั่นคง ที่คลุกคลีกับทีมงานมาตั้งแต่เด็ก บอกว่า 2-3 ปีที่ผ่านมาแอลเปลี่ยนแปลงไปเยอะมาก เดิมเขาเป็นคนเฉื่อยเฉื่อยไม่กระฉับกระเฉง ไปทำงานกับผู้ใหญ่ที่ไหนนั่งก้มหน้าตลอด แต่ตอนนี้เขาสามารถลุกขึ้นมาเป็นแกนนำเยาวชน สานต่องานจากกลุ่ม

ผู้ใหญ่ในชุมชนบ้านมั่นคง ทั้งในเรื่องการประสานงาน การพานุศลกายนอกศึกษาดูงานในชุมชน รวมไปถึงริเริ่มทำโครงการภายใต้การนำของกลุ่มแกนนำเยาวชนเอง

ขณะที่ลุงชอบ เสริมว่า แต่เดิมแอลเป็นคนโง่โง่ ก้าวร้าว พูดจาไม่เข้าหูคน แต่การทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ และคนหนุ่มมากในชุมชน รวมทั้งการทำโครงการขุดทะเลสาบ พุติกรรมและวิถีคิดจนแอลใจเย็นและมีความสุขมากขึ้น คำพูดคำจาและกิริยาท่าทางเปลี่ยนแปลงจากหน้ามือเป็นหลังมือ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้สร้างความไว้วางใจใจจนผู้ใหญ่ในกลุ่มบ้านมั่นคงตั้งให้แอลเป็นเลขานุการคอยช่วยขับเคลื่อนการทำงานของ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงอีกด้วย

จากประสบการณ์การร่วมงานกับกลุ่มเยาวชน ลุงชอบ บอกว่า ทำงานกับเด็กต้องทำตัวเหมือนเพื่อน เพื่อให้เด็กกล้าเข้ามาพูดคุยขอคำปรึกษา ขณะเดียวกันก็ต้องวางตัวให้เด็กมีความศรัทธายำเกรง ด้วยการยอมรับฟังความคิดเห็น และไม่ตั้งตัวเป็นผู้ตัดสินความคิดของเด็ก

ในสายตาของผู้ใหญ่ที่ให้การสนับสนุนการทำโครงการของกลุ่มเยาวชนมาตั้งแต่ต้น น้าแมว-นิภา บัวจันทร์ และ ลุงเปี้ยก-สมศักดิ์ ธีรทอง พี่เลี้ยงโครงการในปีแรก และเป็นทีมวิจัยท้องถิ่นพื้นที่แพรกหนามแดง ย้ำว่า ทีมงานรู้จักนำความรู้พื้นฐานจากการเข้าไปทำความรู้จักชุมชนในปีแรกมาใช้สร้างสรรค์ผลงานให้เป็นรูปธรรมในปีที่ 2 สิ่งที่ได้ “รู้จัก” แดกหน่อออกมาเป็นการ “รู้ทำ” คือ รู้ว่าจะขยายผลการทำโครงการได้อย่างไร ปีแรกเด็กและเยาวชนได้รู้ว่าไปจากสามารถนำมาใช้เย็บถุงหลังคาได้ ปีนี้เขาทดลองนำส่วนประกอบของต้นจากมาสกัดสีย้อมผ้า ส่วนการทำแผนที่ GPS ของดีแพรกหนามแดงก็เป็นการขยายวงเข้าไปทำความรู้จักทรัพยากรในขอบเขตที่กว้างขึ้น เพื่อให้รู้ว่าในชุมชนเรายังมีของดีอะไรอีกบ้าง

“ปีนี้ทีมงานได้รู้สึกขึ้น แล้วเชื่อมโยงสิ่งที่รู้มาก่อนแล้วไปพัฒนาเป็น
สิ่งใหม่ได้ พอเขาารู้เขาก็พากันกลุ่มเด็กและเยาวชนที่สนใจไปเรียนรู้ด้วยกัน แล้ว
นำสิ่งที่รู้มาสร้างสรรค์ผลงานต่อยอดออกไปอีกซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ไม่รู้จบ”
ลุงเปี้ยก กล่าว

นอกจากการส่งไม้ต่อเพื่อเข้ามาทำโครงการของกลุ่มแกนนำเยาวชนแล้ว
ลุงเปี้ยก บอกว่า ผู้ใหญ่เองก็ต้องพัฒนาตัวเองไปพร้อมกับเด็กด้วย ในปีนี้ลุงเปี้ยก
จึงวางมือจากการเป็นพี่เลี้ยงโครงการเยาวชนออกมาเป็นผู้สังเกตการณ์ แล้วส่งต่อ
หน้าที่ให้ ผึ้ง-บังอร ช่วยชูวงศ์ เข้ามาดำเนินงานต่อ จากบทบาทผู้สังเกตการณ์ใน
ปีแรก กระทั่งได้เข้ามาทำหน้าที่พี่เลี้ยงในปีที่ 2 ผึ้ง บอกว่า เธอได้ปรับเปลี่ยนและ
พัฒนามุมมองความคิดที่มีต่อเด็กและเยาวชนไปอย่างสิ้นเชิง จากเดิมไม่เคย
สนใจเด็กคนอื่นนอกจากหลานตัวเอง ปัจจุบันเธออยากเข้าไปช่วยเหลือและ
ชักจูงเด็กและเยาวชนในชุมชนให้เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันให้มากที่สุด
เนื่องจากได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของหลานที่เป็นเด็กเกร ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่
แต่หลังจากได้เข้ามาทำกิจกรรมในโครงการกลับมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นและมี
ความรับผิดชอบต่อตัวเอง

“เราได้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับน้อง ๆ แกนนำ จากเดิมเป็นคนไม่ค่อยพูด ไม่แสดง
ความคิดเห็น ตอนนี้เราต้องพูดและแสดงความคิดเห็น เพราะเรามีหน้าที่ต้องทำ
และรับผิดชอบ แต่ในส่วนของการคิดวางแผนโครงการจะปล่อยให้ทีมงานคิดทำ
ในสิ่งที่เขาอยากทำ จะไม่เข้าไปแทรกแซง คอยให้คำปรึกษาอยู่ห่าง ๆ เท่านั้น”

จากปีแรกที่โดนบังคับให้ทำโครงการ 1 ปีผ่านไป การบังคับเปลี่ยนเป็น
การ “อาสาเข้ามาเรียนรู้” เรื่องราวของทรัพยากรในชุมชน จนก่อให้เกิดสำนึก
รักแผ่นดินถิ่นเกิด ด้วยรู้ว่าบ้านเรายังมีของดีอีกมากที่ควรค่าแก่การรักษา
และพัฒนาต่อยอดเพื่อให้คนในชุมชนอยู่ได้และอยู่ดีมีความมั่นคงบนฐานการ
พึ่งพิงทรัพยากรแบบอิงอาศัย ใช้พืชพันธุ์ในท้องถิ่นผลิตเป็นสินค้าเพิ่มมูลค่า
ให้กับชุมชนแล้ว การทำโครงการของพวกเขาจึงช่วยเสริมแรงการขับเคลื่อน
งานพัฒนาชุมชนแพรทนามแดงของกลุ่มผู้ใหญ่ให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น
โดยเฉพาะความเข้มแข็งด้านกำลังคนที่มีการสานต่อคนทำงานจากรุ่นเล็กไป
จนถึงรุ่นใหญ่ จนมั่นใจได้ว่าแพรทนามแดงจะเป็นชุมชนเข้มแข็งต้นแบบ
แห่งหนึ่งของประเทศต่อไป

โครงการพาน้องเรียนรู้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อ ขยายผลสู่คนในชุมชนบ้านมั่นคง

ที่ปรึกษาโครงการ	บั้งอร ช่วยชูวงศ์
ทีมทำงาน	เยาวชนสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง
วิवरรณ ดวงแข	ผู้ช่วยนักวิจัยท้องถิ่นในชุมชน
ธเนศ สร้อยทอง	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคลองสมบูรณ์
สหธน ไม้คำหอม	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนดรุณานุกูล
อัญชญา ดีไสว	นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาการพัฒนารัฐบาล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
พัชรศักดิ์กร ปั่นทองคำ	วิทยาลัยการอาชีพอัมพวา

